

Käyttösoireista kohti muistisairaana ihmisen hyvinvoinnin kokonaisvaltaista tukemista

Jussi Ripsaluoma
geriatrian ja yleislääketieteen
erikoislääkäri
03.03.2015

Johdanto

- käytösoireita on lähes kaikilla muistisairailta
- säännöllinen kartoitus ja hoito on keskeinen osa muistisairaahan ihmisen hoitoa
- tärkein ympärivuorokautisen hoidon alkamisen syy
- etiologisia tekijöitä on muitakin kuin muistisairaus
- ympäristön merkitys on korostunut
- lääkehoito on vain yksi hoidon keino eikä edes paras

Johdanto

- ihmisen käyttäytyminen ilmentää tunteita ja tarpeita
- tunteilla on merkittävä vaikutus
- tunnetila menee aina ohi tai muuttuu
- toisen tunnetilaa ei pidä mitätöidä
- tunnetilan syntyperää voi miettiä
- tunnetta ei pidä lääkkeellisesti hoitaa
- syntynyt tunne saattaa kantaa pitkälle

Vanhainkodin asukasprofiili

Kognitio normaali, %

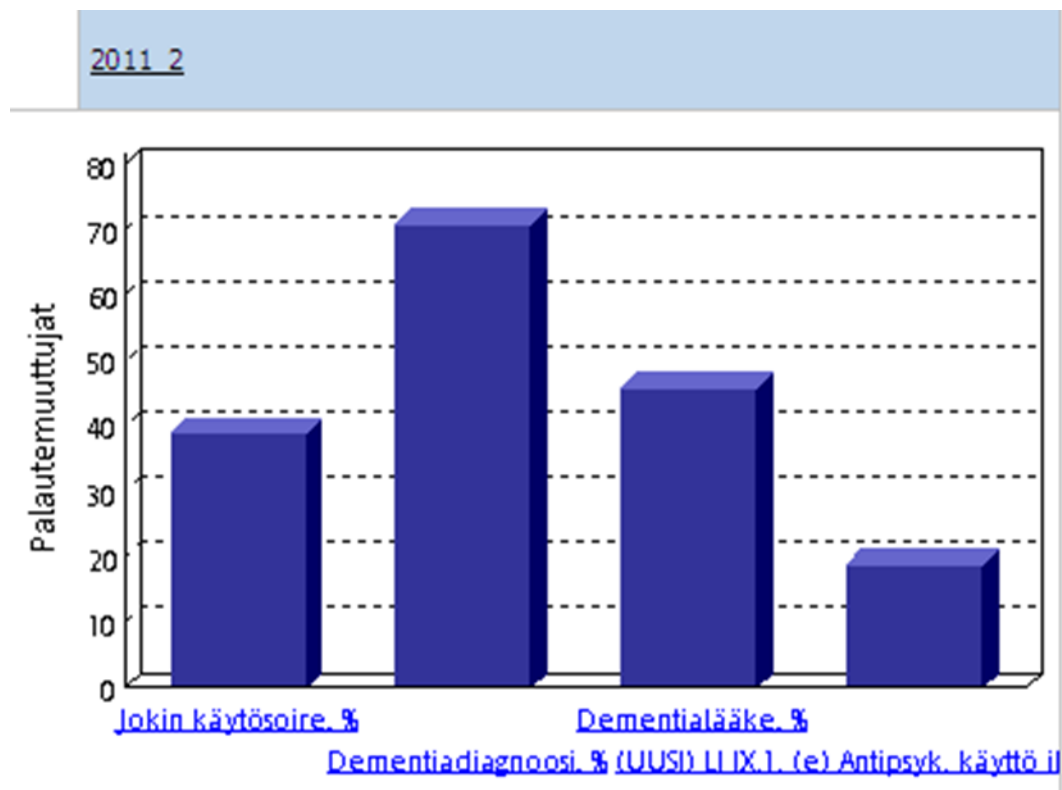
2014_1

4

Muistisairaus, vaikea vaihe, %

2014_1

37

Määritelmä

- käytösoireet ovat muistisairaahan käyttäytymisen piirteitä tai ne kertovat potilaan mielen sisällöstä
- muistisairaalla voidaan erottaa kognitiivisia oireita ja käytösoireita
- käytösoireiden merkitys on näistä suurempi

Määritelmä

- kohtaamiseen liittyvä ongelmatilanne
- saattaa liittyä tietämättömyyteen siitä mistä muistisairaudessa syvimmiltään on kyse
- johtuu ylimielisestä paremmuuden tunteesta

Miksi konflikti sitten syntyy?

- neurokemialliset- ja patologiset muutokset
- peruspersoonallisuus
- elinympäristö
- tärkein selittävä tekijä on etenevä aivosairaus ja sen vaikeusaste
- eri muistisairauksissa erilaisia käytösoireita

Miksi konflikti sitten syntyy?

Ihminen hoitajana

- tarve pitää huolta
- arvokkuus ja ylpeys tallella
- selkeä ajatus siitä mitä seuraavaksi tapahtuu ja miksi

Ihminen muistisairaana

- halu säilyttää sisäinen vapaus
- arvokkuuden tunne kateissa
- vaikeuksia ymmärtää muiden ihmisten toimintaa

Toisen ihmisen kohtaamisen taito

- Martin Buber (1878-1965):
 - Kohtaaminen Minä - Sinä -tasolla: toiselle tilaa antava, läsnä oleva, rohkaiseva
 - Kohtaaminen Minä - Se -tasolla: minä julistaa omaa erinomaisuuttaan, sanelee, kohtelee toista rutiininomaisesti
 - Ihminen kykenee valitsemaan tavan, miten kohtaa toisen, hän kykenee tunnistamaan taipumuksensa objektivoida, kategorisoida tai kontrolloida

Erotusdiagnostiikka kliinisen tilan muuttuessa

- lääkityksen kokonaisarviointi (muistilääkkeet, antipsykootit)
- akuutit tilat esim. AMI, AVH, infektiot
- kipu (trauma)
- metabolinen häiriö (hypoglyg., kuivuminen, elektr.)
- virtsaretentio
- epileptinen kohtaous

Käyttösoireiden lääkehoito

Yksittäisiä oireita ei kuuluisi näin hoitaa

- **aggressiivisuus** -> kolinergiset lääkkeet
tai 0,5-2mg
- **levottomuus** -> kolinergiset lääkkeet
pieninä annuksina
- **apatia** -> kolinergiset lääkkeet

Helppohan se on sanoa....!

Mitä tehdä kun kohtaa pelokkaan, ahdistuneen ja agitoituneen ihmisen?

Kahvihetken järjestäminen?

Kahvi on palkinto tehdystä työstä ja lupaus paremmasta, jotain hyvää on tulossa... Kahvihetki tuoksuineen toisen ihmisen kanssa saattaa tarjota pakopaikan sisällä vallitsevasta tuskaisesta tunteesta.

(Katja Kallio, Suomen Lääkärilehti 48/2014)

Ennen kaikkea, kohtaaminen tasavertaisena ihmisenä, ei minkään ryhmän edustajana...

Millainen on vanha ihminen?

- ehkä heterogeenisin ihmisryhmä mitä olla voi
- valtava määrä kerroksia, jotka eri ihmisillä aivan erilaisia (lapsuus, nuoruus, aikuisikä, työ, harrastukset...)
- siis yhtä yleispätevää määritelmää ei voikaan olla

Olen Ville Matias Laakso, 30v

Olin tuolloin tehokas, taitava, omatoiminen ja riippumaton toisten ihmisten avusta.

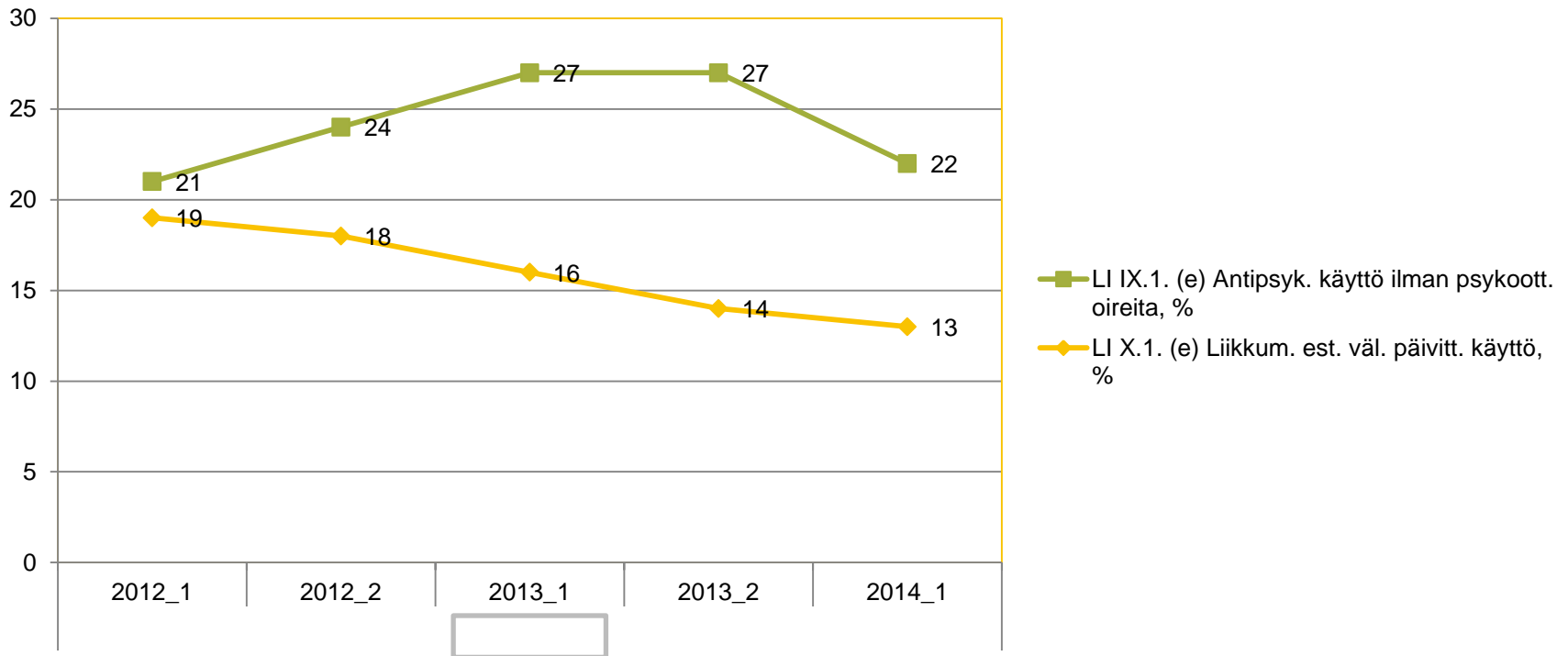
Olen edelleen Ville Matias Laakso, sama ihminen, nyt 80-vuotias. Tehokkuus on poissa, en ole omatoiminen ja olen riippuvainen toisten ihmisten avusta ja ymmärryksestä. En osaa edes pyytää toisten apua. Minusta on tullut pelokas, arka ja epätietoinen siitä mitä ympärilläni tapahtuu.

Pelko päällimmäisenä toivon suvaitsevaisuutta ja rauhallista lähestymistä kohdatessamme.

Huumori on ollut minulle aina luontaista ja olen ollut elämänhaluinen ja säntillinen.

Sellainen mies minä olen ollut ja olen edelleen sama.

Miten seurata oman yksikkönsä hoidon laatua?

Limbinen järjestelmä ja neuropsykiatriset oireet

Orbitofrontaalinen aivokuori	Persoonallisuus, hyperseksuaalisuus, aggressiivisuus, pakko-oireet
Ohimolohkon kuorikerros	Psykoottiset oireet, persoonallisuus, mania, ahdistuneisuus
Amygdala	Persoonallisuus, aggressiivisuus
Talamus	Mania, apatia, muistioireet
Hippokampus	Muistioireet
Tyvitumakkeet	Psykoottiset oir., mania masennus

Lopuksi

- psykoosilääkkeistä vaikeiden käytösoireiden hoidossa hyöttyy jopa kaksi kolmasosaa potilaista.
- lumeryhmää korkeampi aivoverenkiertohäiriöiden ja kuoleman riski rajaavat antipsykoottien käytön lyhytaikaiseen hoitoon.
- käytösoireiden hoito-osaamista tulee olla kaikilla palveluverkon alueilla
- ennalta ehkäisy ja lääkkeetön hoito ovat avainasemassa

Lopuksi

- parhaat käytännöt julkisiksi
- ole ystävällinen aina kun voit
- ystävällinen voi olla aina
- keskinäinen kunnioitus → lämmin ilmapiiri
- ihminen on yhteisönsä tasa-arvoinen jäsen